

Наставно-научном већу Филозофског факултета Универзитета у Београду

Извештај о написаној докторској дисертацији Кристиана Јерића

Изабрани у комисију за оцену и одбрану докторске дисертације Кристиана Јерића Срби *"Владиновци": Српски политичари у ужој Угарској, присталице угарске владе (1867-1905)*, имамо част да Већу поднесемо следеће мишљење.

Кристиан Јерић (1989)

завршио је основну студију историје на Филозофском факултету Универзитета у Новом Саду 2012. и мастер студију историје на Филозофском факултету Универзитета у Београду 2013. Од 2014. студент једокторских студија на Филозофском факултету у Београду и стипендиста Министарства просвете, науке и технолошког развоја Србије. Сарадник је на пројекту Министарства е. бр. 177014 *Српска нација – интегративни и дезинтегративни процеси*. Аутор је више научних чланака. Није запослен.

Докторску дисертацију Срби *"Владиновци": Српски политичари у ужој Угарској, присталице угарске владе (1867-1905)* чине предговор, шест поглавља, закључак, списак извора и литературе, списак табела, списак графикана и један прилог. Написана је на 427 страна са напоменама.

О политичкој историји Срба у ужој Угарској, без Хрватске и Славоније које су чиниле аутономну област, од Аустро-угарске нагодбе 1867. до почетка 20. века доста је написано, али најчешће само о опозиционој Српској народној слободумној странци Светозара Милетића и странкама насталим из ње. Са друге стране, српски политичари који су имали другачије погледе и који су деловали у оквиру владајуће угарске Слободумне странке остали су ван фокуса историографије. Будући да

попуњавату празнину,
докторска дисертација Кристиана Јерића представља оригинално научно дело. Њен значај огледа се у томе што најпре идентификује Србе присталице угарске владе и потом анализира њихове политичке погледе и делатност на државном и локалном нивоу и на нивоу српске црквено-народне аутономије. Сем тога, дисертација је значајна и због тога што је у њој заступљен, у српској историографији ретко коришћен, метод просопографске анализе. Структура дисертације је хронолошко-тематска.

У складу са методологијом историјске науке, полазећи од исцрпне анализе многобројних необјављених (архивских) и објављених историјских извора српског и иностраног порекла и одговарајуће литературе, кандидат је дошао до ниже наведених резултата и закључака.

У *Предговору* (странице 3-12), кандидат је образложио значај и циљ своје докторске дисертације, представио структуру рада и образложио методолошки поступак, указујући на садржину најважнијих архивских фондова које је користио.

Поглавље *Друштвено-политички оквир* (странице 13-73) представља увод, подељен у више потпоглавља, *нужан за разумевање* и контекстуализацију теме. Кандидат је представио Аустро-угарску нагодбу из 1867. и аргументовано изнео став да су најважнији представници мађарске политичке елите имали и у суштини јединствени поглед на национално питање у Угарској, оличен у схватању о једној политичкој нацији. Потом је представио изборне угарске изборне законе из 1848. и 1874. и објаснио начин рада Представничког и Великошког дома Угарског сабора и владе. Посебно је нагласио специфичност и личену у малом броју бирача, који се кретао око 6 % укупног становништва. У последњем потпоглављу изнет су статистички подаци о демографском кретању Срба у ужој Угарској, са нагласком на јужне жупаније у којима су Срби били компактно настањени.

Политичко деловање српских политичара присталица угарске владе на угарском Сабору представљено је и анализирано у три, хронолошки структурирана, наредна поглавља.

Поглавље *Срби унутар угарских земаљских странака 1867-1875* (странице 74-110) третира период домицаије Српске народне слободоумне странке међу Србима у Угарској,

закључно са окончањем саборског раздобља 1869-1875. Укратко представљајући програм и рад најважније српске опозиционе странке, кандидат је пажљу посветио политичком деловању политичара који нису прихватили њен Бечкеречки програм, сматрајући га опасним за опстанак Срба у Угарској. Реч је, пре свега, о Ђорђу Стратимировићу и Александру Стојачковићу и још неким мање важним личностима, који су наступали као чланови мађарских странака. Будући да се радило о времену учвршћивања нагодбеног режима, они нису били у могућности да однесу превагу над Српском народном слободоумном странком у српском бирачком телу.

Наредно поглавље *Срби "владиновци" постискују "народњаке" 1875-1884* (странице, 111-152) обухвата период стабилизације нагодбеног режима политичких прилика у Угарској. Створена 1875, угарска Слободоумна странка, чврсто је држала власт у својим рукама. Државноправна опозиција коју је заступала Српска народна слободоумна странка престала је да буде привлачна српским бирачима, који су се више окренули материјално-егзистенцијалним питањима. Због тога су своје поверење на изборима пружали више Србима кандидатима владајуће странке, него Милетићевим либералима. Кандидат је најпре идентификовао све Србе посланике на угарском сабору који су припадали владајућој странци, којих је у наведеном периоду било једанаест, и обрадио је њихову делатност на Сабору на основу стенографских белешки саборских заседања.

Поглавље *Српски посланици из редова владине странке на Угарском сабору 1884-1905* (странице 153-233) третира период потпуне доминације српских политичара присталица владине странке међу Србима у ужој Угарској, будући да су распадом Српске народне слободоумне странке новонастале српске опозиционе странке изгубиле сваки значај на државном нивоу. Кандидат је идентификовао све Србе саборске посланике у овом периоду и приказао њихов рад. Посебно је истакао њихово залагање за решавање конкретних материјално-егзистенцијалних проблема становника одговарајућих изборних округа. На тај начин је показао шта је опредељивало српске бираче на изборима и доказао да су посланици радили у корист својих бирача. Последње потпоглавље представља просопографску анализу српских политичара присталица угарске владе. Најпре је показао да су Срби из уже Угарске били заступљени у Сабору сразмерно свом уделу у популацији. Потом су посланици, присталице владине странке, анализирани по старости,

по броју успешних кандидатура на изборима, по занимању и по начину учешћа у јавном животу мимо дужност саборских посланика. У овом потпоглављу су статистички обрађене укупно 32 личности, те је кандидат просопографским методом представио целовиту слику једног дела српске политичке елите у ужој Угарској.

Поглавље *Срби међу мађарском политичком елитом* (странице 234-287) је тематско. Кандидат је у три потпоглавља идентификовао Србе високе државне чиновнике, припаднике власти на нивоу жупанија и припаднике власти у градовима. О свима је изнео краће биографске податке, нужне за контекст теме. Кандидат је табеларно приказао однос удела Срба у часништву Бачкободрошке, Торонталске и Тамишке жупаније и удела српског становништва у истим жупанијама, дошавши до закључка да у случају прве несразмере није било, док у случају Торонталске јесте. Ову појаву објаснио је чињеницом да угледне српске породице у Торонталској жупанији нису биле довољно повезане са мађарским породицама јер су потицале из делова развојачене Војне границе, за разлику од Бачкободоршке жупаније, где то није био случај. Анализом учешћа Срба у структурама градских власти обухваћени су следећи градови: Сомбор, Нови Сад, Велики Бечкерек, Велика Кикинда, Панчево и Вршац. На основу табеларног приказа, кандидат је закључио да су у Сомбору, Новом Саду, Панчеву и Вршцу Срби били заступљени међу градским часништвом сразмерно свом уделу у односној градској популацији, за разлику од Велике Кикинде и Великог Бечкерека. Сем ових места, кандидат је истакао учешће Срба у структурама муниципалних власти још у Суботици, Сентандреји и Сенти, насељима у којима је српско становништво било малобројно. Што се тиче политичког опредељења Срба градских часника, кандидат је дошао до закључка да су тенденције биле исте као на земаљском нивоу, тј. да је од седамдесетих година 19. века утицај Српске народне слободоумне странке слабио, уступајући место присталицама владине странке. Комисија је приметила да је изостала просопографска анализа Срба чланова жупанијског и градског часништва, присталица владајуће странке.

Последње поглавље је такође тематско и носи назив *Срби "владиновци" и српска црквено-народна аутономија* (странице 288-369). У њему је обрађено деловање присталица угарске владе на нивоу српске црквено-народне аутономије, односно на српским црквено-народним саборима. Кандидат је показао да су Срби присталице угарске владе скупа са

нотабилитетима формирали умерену странку, у циљу посредовања између Сабора и високе јерархије. Њихово деловање било је, крајем обрађеног периода, усмерено на усвајање Јединственог статута, акта који би интегрално регулисао сва питања из домена српске црквено-народне аутономије. Ипак, на овом нивоу су присталице Српске народне слободоумне странке и странака насталих њеним распадом били и остали доминантни, тако да су настојања умерене странке остала безуспешна.

Кандидат се у *Закључку* (странице 370-383) осврнуо на основне проблеме које је подробније разрадио у дисертацији и истакао најважније резултате до којих је дошао.

На крају дисертације, у складу са прописима о структури докторских дисертација, кандидат је дао Прилог под називом *Биографије српских посланика на Угарском сабору из уже Угарске из редова валдине странке (1869-1905)* (странице 407-427). Прилог садржи краће биографије наведених личности. Кандидат их је, по мишљењу комисије, исправно издвојио у засебну целину и поређао азбучним редом. Овим поступком је олакшао коришћење рада, будући да су биографски подаци свакако нужни за разумевање делатности поменутих лица.

Кандидат је искористио све њему доступне необјављене и објављене историјске изворе и научну литературу. Највећи део архивске грађе пронашао је у фондовима Земаљског архива Мађарског националног архива Будимпешти, Архива Војводине у Новом Саду и Архива САНУ у Сремским Карловцима, док је истраживање у другим архивима дало скромније резултате.

Комисија је мишљења да докторска дисертација Кристиана Јерића представља самостално, оригинално научно дело и да доприноси развоју историјске науке. Такође, комисија констатује да је дисертација урађена према одобреној пријави.

На изнету и на још неке мање примедбе, комисија ће скренути пажњу кандидату на усменој одбрани.

На основу свега изнетог, комисија је слободна да предложи Наставно – научном већу Филозофског факултета да дозволи кандидату Кристиану Јерићу да усмено брани

своју докторску дисертацију *Срби "Владиновци": Српски политичари у ужој Угарској, присталице угарске владе (1867-1905)*.

У Београду,

13. јуна 2017.

Чланови комисије

Проф. др Радош Љушић

Проф. др Дејан Микавица

Проф. др Золтан Ђере

Проф. др Милош Јагодић
